

ลักษณะทั่วไปและวิธีการผลิตก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน

ประวัติจังหวัดและความเป็นมา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับว่าเป็น 1 ใน 76 จังหวัดของประเทศไทยที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศมาช้านาน อีกทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้เคยเป็นราชธานีของไทยในสมัยอยุธยาที่มีอายุยาวนานถึง 417 ปี ซึ่งประวัติความเป็นมาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหนังสือสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ร่วมกับวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา ได้แบ่งความเป็นมาของสมัยกรุงศรีอยุธยาออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ระยะสมัยกรุงศรีอยุธยา และระยะภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ซึ่งทั้ง 3 ระยะนั้นต่างก็มีความสำคัญทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำการค้ากับประเทศจีนและประเทศต่าง ๆ มีการติดต่อทำการค้าขายกับหัวเมืองในภาคกลางและภาคเหนือ จึงส่งผลให้กรุงศรีอยุธยากลายเป็นเมืองที่ควบคุมการค้ากับต่างประเทศ¹

¹หนังสือสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, หน้า 33 - 34.

แม้ภายหลังการสิ้นสุดของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาลงใน พ.ศ. 2310 ดินแดนนี้นับว่ายังมีส่วนสำคัญทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรมที่ใหญ่และสำคัญของประเทศ ที่ถูกขนานนามว่า "เมืองอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศสยาม" หรือแม้แต่ในสมัยปัจจุบันที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มที่จะมีบทบาททางด้านอุตสาหกรรมจากการที่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยการให้ความสำคัญกับการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม อันส่งผลต่อโครงสร้างการผลิตและอัตราการขยายตัวของผลผลิตทางภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น พร้อมกับการเกิดกระจายอุตสาหกรรมออกสู่จังหวัดปริมณฑล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศที่ได้รับผลกระทบอันนี้

สภาพทางภูมิศาสตร์

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ภาคกลางของประเทศไทย ตั้งท่าเลอยู่ ในที่ราบลุ่มเจ้าพระยา ไม่มีภูเขา ตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนล่าง ระหว่างละติจูด 14 องศา 6 ลิปดา 33 พิลิปดาเหนือ และ ลองจิจูด 100 องศา 14 ลิปดา 53 พิลิปดา กับ 100 องศา 49 ลิปดา 36 พิลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครขึ้นไปทางทิศเหนือเป็นระยะทางประมาณ 72 กิโลเมตร

อาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดสระบุรี ลพบุรี และอ่างทอง
 ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดนครปฐม นนทบุรี และปทุมธานี
 ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดสระบุรี
 ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีรูปร่างคล้ายรูปหกเหลี่ยม พื้นที่ของจังหวัดมีประมาณ 2,556,640 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีระยะทางในแนวตะวันออกถึงแนวตะวันตก 60 กิโลเมตร ระยะทางในแนวเหนือถึงใต้ 74 กิโลเมตร ทว่าการแบ่งการปกครองเป็น 16 อำเภอ ได้แก่

อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอท่าเรือ อำเภอนครหลวง อำเภอบางไทร อำเภอบางบาล
 อำเภอบางปะอิน อำเภอบางปะหัน อำเภอผักไห่ อำเภอภาชี อำเภอลาดบัวหลวง
 อำเภอวังน้อย อำเภอเสนา อำเภอบางซ้าย อำเภอบางบาล อำเภออุทัย อำเภอมหาดไทย และอำเภอบ้าน
 แพรก²

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มเจ้าพระยาที่มีแม่น้ำธรรมชาติล้อมรอบเป็นคู
 เมือง ดังนั้นจึงมีแม่น้ำลำคลองหลายสายเชื่อมติดต่อกันเกือบทั่วพื้นที่ ตัดเป็นตาตะแกรงเพื่อการ
 คมนาคม การระบายน้ำ และความมีระเบียบแบบแผนอย่างสวยงาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 จึงมีการพัฒนาการทางผังเมือง ขนาดและขอบเขตของเมืองจนเป็นศูนย์กลางของสังคมเมือง
 (Urban center) ที่สมบูรณ์³ โดยแม่น้ำที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำ
 น้อย แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี

- แม่น้ำเจ้าพระยา จะไหลมาจากทางทิศเหนือ ทางอำเภอป่าโมกจังหวัดอ่างทอง
 เข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำเภอบางบาล
- แม่น้ำน้อย จะไหลมาจากอำเภอวิเศษชัยชาญจังหวัดอ่างทอง เข้าสู่จังหวัดพระ
 นครศรีอยุธยาที่อำเภอผักไห่
- แม่น้ำป่าสัก จะไหลเข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำเภอท่าเรือ

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²กรมทรัพยากรธรณี " ทรัพย์ในดิน " (2534), หน้า 9 - 10.

³ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ, ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา (พระนครศรีอยุธยา:
 พระนครศรีอยุธยาพิมพ์, 2533), หน้า 1 - 10.

- แม่น้ำลพบุรี ซึ่งเป็นสาขาแยกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดลพบุรี จะไหลเข้าสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่อำเภอบ้านแพรก⁴

นอกจากนี้ยังมีลาคลองทั้งเล็กและใหญ่ ซึ่งต่อเนื่องกับแม่น้ำทั้ง 4 สาย แผ่นปกคลุมเกือบทั่วบริเวณพื้นที่ของจังหวัด ดังนั้นเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำในแม่น้ำลาคลองจะมีระดับสูงท่วมปกคลุมไปทั่วบริเวณพื้นที่เช่นกัน (เว้นบริเวณเกาะเมือง) แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพการทานาของราษฎร¹⁵ และจากที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแม่น้ำสำคัญหลายสาย ทำให้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรจึงเกาะกลุ่มหนาแน่นบริเวณแม่น้ำ โดยพึ่งพากับแม่น้ำลาคลอง เพราะ แม่น้ำเป็นแหล่งอาหาร และเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญในอดีต แต่ปัจจุบันการคมนาคมทางน้ำได้ลดบทบาทความสำคัญลงไปบ้าง โดยประชาชนนิยมใช้การคมนาคมทางรถยนต์มากกว่าทางเรือ ทำให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง เกิดการก่อสร้างอาคารหนาแน่นเกาะไปตามถนนภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น⁶

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ สำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย, " ผังเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา : พระนครพิมพ์, " 2533, หน้า 3.

⁵ กรมพัทยากรธรณี "ทรัพย์ในดิน" (2534), หน้า 9 - 10.

⁶ "รายงานสำนักงานจังหวัด," จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2536, หน้า 30.

สภาพทางภูมิอากาศ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่ค่อนข้างมาทางใต้ของภาคกลางใกล้กับอ่าวไทย จึงเปิดรับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยโดยตรง เป็นเหตุให้ฝนตกติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน และประกอบกับทางจังหวัดมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มส่วนมาก มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านหลายสาย ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นโลหิตหล่อเลี้ยงที่ราบลุ่มของจังหวัดให้มีความอุดมสมบูรณ์

ฤดูกาลของจังหวัดจะมีลักษณะคล้ายกับทุกจังหวัดทางภาคกลาง ซึ่งจะแบ่งได้เป็น 3 ฤดู

- ฤดูฝน จะเริ่มเมื่อประมาณปลายเดือนพฤษภาคมหรือต้นเดือนมิถุนายน เป็นต้นไป อันเนื่องมาจาก การได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดเข้ามาทางก้นอ่าวไทย เป็นผลทำให้ฝนตกชุกไปจนถึงเดือนสิงหาคม และจะตกมากที่สุดในเดือนกันยายนจากผลของการผนวกกับที่ได้รับพายุดีเปรชันจากทะเลจีนใต้ ฝนจะเริ่มซาลงในกลางเดือนตุลาคม ซึ่งปริมาณฝนโดยเฉลี่ยของจังหวัดประมาณ 1,342.7 มิลลิเมตร ต่อจำนวนวันที่ฝนตก 78.4 วัน

- ฤดูหนาว จะเริ่มเมื่อประมาณกลางเดือนตุลาคม - เดือนมกราคม แต่อุณหภูมิของทางจังหวัดจะไม่ลดต่ำลงมากนัก อันเนื่องมาจากจังหวัดอยู่ปลายมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และทางจังหวัดยังตั้งอยู่ใกล้กับอ่าวไทยจึงได้รับไอน้ำจากทะเล ซึ่งความหนาวจะไม่แตกต่างจากกรุงเทพฯมากนัก

- ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม ซึ่งเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวมากที่สุด สาเหตุอันเนื่องมาจากการแผ่รังสีของดวงอาทิตย์ และยังถูกปกคลุมไปด้วยบริเวณความกดอากาศสูง ที่มีศูนย์กลางอยู่ในทะเลจีนใต้และทางมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันตก

ความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดมีค่าค่อนข้างสูง คือ ร้อยละ 71.6 ส่วนอุณหภูมิจังหวัดเฉลี่ยประจำปีประมาณ 28.0 องศาเซลเซียส⁷

⁷ สำนักงานผังเมือง(กระทรวงมหาดไทย), "ผังเมืองพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา : พระนครศรีพิมพ์", 2533, หน้า 4-6.

ขนาดและโครงสร้างของครอบครัว

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประชากรทั้งสิ้น 691,075 คน (693,230 คน ปี 2535) ซึ่งเป็นจำนวนประชากรชายทั้งสิ้น 336,165 คน (339,694 คน ปี 2535) และเป็นจำนวนประชากรหญิงทั้งสิ้น 345,9910 คน (353,536 คน ปี 2535) และมีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 271.26 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร (272.11 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร ปี 2535) ณ. 31 ธันวาคม 2534⁵ อีกทั้งพบว่า จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของจังหวัดมีทั้งสิ้น 102,624 ครัวเรือน ขนาดของจำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (Persons Per Household) โดยเฉลี่ยมีประมาณ 4 คนต่อหนึ่งครอบครัว⁸

ลักษณะครัวเรือนของไทยส่วนใหญ่เป็นแบบครอบครัวผสม (Complex Family) และมีลักษณะของครอบครัวขยาย (Extended Family) ร่วมอยู่ด้วย คือเป็นครอบครัวใหญ่ที่จะประกอบไปด้วยสมาชิกในครัวครัว ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง และบรรดาญาติๆ ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด⁷ โดยจากแต่เดิมนั้น ลักษณะครอบครัวจะเป็นครอบครัวเล็กๆที่เป็นหมู่เรือนขนาดย่อม ๆ ก็จะเริ่มขยายตัวขึ้นเรื่อยๆจนเป็นครอบครัวที่มีขนาดใหญ่เป็นหมู่เรือนขนาดใหญ่ขึ้นซึ่งเรียกว่า ครอบครัวแบบผสม และบุตรหรือวงสาคนญาติอาจไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่แห่งอื่น เมื่อเวลาผ่านไปจึงกลายเป็นชุมชนขึ้นมา แต่การติดต่อก็ยังมีการไปมาหาสู่กันกับหมู่บ้านเดิมของคนอยู่ซึ่งเรียกว่าครอบครัวแบบขยาย⁹

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, " สำนวนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2535 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา"

⁹ สุวิทย์ ไพบยวัฒน์, วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทภาคกลางของประเทศไทย พ.ศ. 2394 - 2475 (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์, 253-, หน้า 48.

เราจะพบว่า เมื่อบุตรชานาแต่งงานแล้วก็จะตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกับบิดามารดา เพื่อช่วยทามาเพิ่มพูนผลผลิตอันได้แก่ข้าวให้เพียงพอกับความต้องการของครอบครัวคน¹⁰ อีกทั้งยังพบว่าฝ่ายผู้ชายจะไปอาศัยอยู่บ้านฝ่ายผู้หญิง เมื่อแต่งงานไปแล้ว ก็เพื่อที่จะช่วยเหลืองานไร่นาของทางฝ่ายหญิง

สภาพทางเศรษฐกิจทั่วไปของจังหวัด

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งแต่ในอดีตนั้น เราถือว่าเป็นเมืองเกษตรกรรมเมืองหนึ่งที่มีความสำคัญกับประเทศไทย อันเนื่องมาจากประเทศไทยตั้งแต่ในอดีตนั้นรายได้ทางเศรษฐกิจหลัก ๆ ของประเทศทางหนึ่งก็คือ รายได้จากการส่งออกจากสินค้าเกษตรกรรมที่มีข้าวเป็นพืชผลเศรษฐกิจหลัก ที่นำมาซึ่งรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนเงินอย่างมหาศาล ซึ่งประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงได้ให้ความสำคัญกับการเพาะปลูกโดยเฉพาะข้าว ที่มีบทบาททางด้านการเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก

แต่ในปัจจุบัน บทบาททางด้านการเกษตรนั้นกลับค่อยๆลดความสำคัญลง โดยได้เปลี่ยนแปลงไปพึ่งพากับเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น¹¹ ดังจะเห็นได้ว่า ในปี 2525 ครอบคลุมสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดที่มีความสำคัญ ได้แก่สาขาเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 22.26 ส่วนสาขาอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 19.04 แต่ในปี 2530 ครอบคลุมสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดได้

¹⁰ เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), ชีวิตไทยสมัยก่อน (พระนคร:บรรณาการ, 2512),

หน้า 319 - 320.

¹¹ "รายงานสำนักงานจังหวัด," จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2536, หน้า 44.

เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21.29 แต่ในขณะที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจสาขาเกษตรกรรมกลับลดลงเป็นร้อยละ 20.29 (คั่งตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม(ในราคาคงที่ ปี 2515)จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ.2525 และ 2530

สาขาการผลิต	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา				
	พ.ศ. 2525	ร้อยละ	พ.ศ. 2530	ร้อยละ	อัตราการเปลี่ยนแปลง
เกษตรกรรม	300.116	22.26	761.709	20.92	1.70
อุตสาหกรรม	498.821	19.04	774.984	21.29	5.29
บริการ	333.087	10.91	458.348	12.49	5.53
อื่นๆ	2,011.586	47.79	1,646.171	45.30	
ผลิตภัณฑ์ประชาชาติรวม	3,144.610	100.00	3,641.212	100.00	2.58

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดกอบัญชีประชาชาติคณะกรรมการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นั่นก็หมายความว่า บทบาทความสำคัญในเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดได้เริ่มมีบทบาทความสำคัญขึ้นมา ซึ่งอุตสาหกรรมของจังหวัดในปัจจุบันนั้นเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และเป็นระบบอุตสาหกรรมที่ใช้ระดับเทคโนโลยีที่ทันสมัย จึงทำให้ประชาชนเริ่มที่จะเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นในจังหวัดมากขึ้น โดยโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดจะเป็นโรงงานประเภทที่ทำการผลิตอิเล็กทรอนิกส์ บัณฑิตย ทุรองเท้า และนาฬิกาเป็นต้น โดยพบว่าจำนวนแรงงานในสถานที่ประกอบการอุตสาหกรรมตั้งแต่ปี 2525 จนถึงปี 2534 จำนวนแรงงาน

ได้มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น จากจำนวนคนงาน 9,480 คน เป็นจำนวนคนงาน 41,169 คน ตามลำดับ¹² (ดังตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม และจำนวนคนงาน
พ.ศ. 2525 - 2534 และ 2536

ปี พ.ศ.	จำนวนสถานอุตสาหกรรม (แห่ง)	จำนวนคนงาน (คน)
2525	179	9,480
2526	199	9,854
2527	215	10,433
2528	241	11,414
2529	276	11,982
2530	301	12,434
2531	325	13,108
2535	350	23,750
2533	394	30,376
2534	470	41,169
2536	561	49,300

ที่มา : แหล่งข้อมูลสถิติสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹² "รายงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา," จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2538

โดยพบว่า อำเภอบางปะอิน เป็นอำเภอที่มีจำนวนแรงงานมาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด คาดว่าแรงงานเหล่านี้แต่เดิมนั้นเป็นแรงงานครอบครัวเกษตรกรชาวนาภาคการ เกษตรที่ได้ทำการ เคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ภาคอุตสาหกรรม อันเกิดจากการที่ได้รับผลกระทบของสภาพทาง เศรษฐกิจการ เกษตรทนา ที่ส่งผลให้แรงงานภายในครอบครัว เกษตรกรชาวนาต้องขาดจากวัฏจักรการ เกษตร มาสู่การเป็นแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ต้องทราบสภาพโดยทั่วไปถึง สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางภูมิอากาศ ประชากรและการประกอบอาชีพ รวมถึงแรงงานและการเคลื่อนย้ายแรงงาน ในปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์

อำเภอบางปะอินเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากทั้งสิ้น 16 อำเภอ ภายในอำเภอประกอบด้วย 18 ตำบล (148 หมู่บ้าน และ 11,311 หลังคาเรือน) ได้แก่ ตำบลวัดยม ตำบลตลาดเกรียบ ตำบลบางประแดง ตำบลบางกระสั้น ตำบลเกาะเกิด ตำบลบ้านพลับ ตำบลคู่งลาน ตำบลบ้านสร้าง ตำบลสามเรือน ตำบลบ้านเลน ตำบลบ้านโพ ตำบลเชียงรากน้อย ตำบลบ้านแป้ง ตำบลคลองจิก ตำบลคลังชั้น ตำบลบ้านหว้า ตำบลบ้านกรด และตำบลขนอนหลวง

อำเภอบางปะอินลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านจากทิศเหนือจดทิศใต้ มีเกาะต่าง ๆ คือ เกาะพระ เกาะบางปะอินและเกาะเกิด มีคลองที่สำคัญได้แก่ คลองโพ คลองจิก และคลองเปรมประชากร¹³

13 สำนักงานเกษตรอำเภอบางปะอิน, "แนวทางและแผนพัฒนาการ เกษตร," 2538, หน้า 51.

อำเภอบางปะอินมีเนื้อที่ถือครองทั้งหมด 143,213 ไร่ แบ่งเป็นเนื้อที่ทำการเกษตร 112,170 ไร่ และเนื้อที่โรงงานอุตสาหกรรมประมาณ 25,000 ไร่ โดยแต่ละปีเนื้อที่ทำการเกษตรของอำเภอมักมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ยกเว้นปี 2531 - 2532 เนื้อที่ทำการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เนื่องจากมีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยเนื้อที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนทั้งหมดมีเนื้อที่เฉลี่ยประมาณ 19 - 20 ไร่ต่อครัวเรือน¹⁴

สภาพทางภูมิอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศในอำเภอบางปะอิน อยู่ในสภาพไม่ร้อนจัดและไม่หนาวจัด อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 19 - 35 องศาเซลเซียส และมีฝนตกชุกระหว่างเดือน มิถุนายน ถึงเดือน ตุลาคม¹⁴

ประชากรและการประกอบอาชีพ

ประชากรอำเภอบางปะอินมีทั้งสิ้น 65,228 คน แยกเป็นชาย 31,615 คน หญิง 33,613 คน ลักษณะการประกอบอาชีพในท้องที่สามารถจำแนกได้ดังนี้คือ เกษตรกร รับราชการ รับจ้าง (ผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม) ประกอบกิจการร้านค้า ผู้รับเหมา และอาชีพพิเศษ โดย

¹⁴ สำนักงานเกษตรอำเภอบางปะอิน, "แนวทางและแผนพัฒนาการเกษตร," 2538, หน้า 19.

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นจึงมักมีปัญหาด้านเศรษฐกิจทั่วไป ได้แก่ ปัญหาการเช่านา ผลผลิตต่ำ ภัยธรรมชาติ ศัตรูพืช ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง รวมทั้งต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่ท้องที่อำเภอบางปะอินมีการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและคลังสินค้าขึ้นอย่างมากมาย เช่น นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน และ โรงงานอุตสาหกรรมที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ เป็นต้น จึงทำให้แรงงานเยาวชนหันเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม¹⁵

แรงงานและการเคลื่อนย้ายแรงงาน

แรงงานและการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นแรงงานภายในครอบครัวเสียส่วนใหญ่ และ การใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ได้จากแรงงานในท้องถิ่นและอำเภอใกล้เคียง /หรือ จังหวัดใกล้เคียง อัตราค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณไร่ละ 150 - 200 บาท ต่อคน อัตราค่าจ้างเหมาตามกฎหมายแรงงานของอำเภอประมาณ 130 บาทต่อคน¹⁶

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ สำนักงานเกษตรอำเภอบางปะอิน, "แนวทางและแผนพัฒนาการเกษตร," 2538, หน้า 49-50.

¹⁶ เสมอเดียวกัน, หน้า 30.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509)¹⁷

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ได้กำหนดแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศที่เน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการลงทุนในสิ่งก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)/ หรือบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ขาดอยู่ เช่น ในรูปของระบบการคมนาคมทางหลวงและขนส่ง ระบบเขื่อนเพื่อการชลประทานและพลังไฟฟ้า ทั้งนี้เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้มีการลงทุนในภาคเอกชน และเพื่อเพิ่มผลผลิตทางสาขาเกษตรและอุตสาหกรรม ให้มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผลผลิตโดยรวมของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยจุดหมายของแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจ การเกษตรและอุตสาหกรรมพอสรุปได้ดังนี้

ด้านการเกษตร

จุดหมายของแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจด้านการเกษตร เพื่อการพัฒนาการ เศรษฐกิจของประเทศให้สมบูรณ์ในระยะยาว ประการแรก ได้มีการส่งเสริมให้เกิดระบบการชลประทาน

¹⁷สำนักงานสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ, "แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลา พ.ศ.2505 ถึง พ.ศ.2506 และถึง พ.ศ.2509 ส่วนที่ 3," xxxx. หน้า 60-89.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, "สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก(พ.ศ.2503-2534) และผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 6," xxxx, หน้า 21 - 22.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, "ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)," xxxx, หน้า 5.

เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรด้านอื่นๆ เช่น การป้องกันน้ำท่วม การประมง การขนส่งทางน้ำ เป็นต้น อีกทั้งการชลประทานยังเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของประเทศ

ประการที่สอง รัฐได้ดำเนินการจัดสรรในเรื่องกรรมสิทธิ์การใช้ที่ดินและป่าไม้ให้กับเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง รวมไปถึงการจัดสรรที่ดินให้ชาวเขาที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เพื่อป้องกันการทำลายป่าไม้ของชาติ อันเป็นอันตรายต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยการจัดสรรที่ดินทางรัฐบาลจะอนุมัติโฉนดที่ดินผ่านทางกรมที่ดิน

ประการสุดท้าย เป็นการกำหนดนโยบายเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยทำการศึกษา ค้นคว้าทดลองและส่งเสริมการผลิตพืชผลทางเกษตร หาช่องทางความต้องการภายในตลาดการค้าระหว่างประเทศ เพื่อทำการขยายการผลิตพืชผลการเกษตรภายในประเทศชนิดที่มีความต้องการสูงจากตลาดการค้าระหว่างประเทศ

ด้านการอุตสาหกรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจด้านการอุตสาหกรรม ได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างถูกต้อง และก่อประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งเพื่อใช้ทรัพยากรที่ค้นพบเป็นวัตถุดิบทางการผลิตด้านอุตสาหกรรม พร้อมกับที่ทางรัฐบาลมีนโยบายให้เอกชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เข้ามาประกอบอุตสาหกรรมในประเทศให้มากขึ้น โดยใช้เครื่องมือการดำเนินงาน คือ การให้ความช่วยเหลือสำหรับการลงทุน เช่น การยกเว้นภาษีอากร เครื่องจักรและอุปกรณ์เครื่องมือจากต่างประเทศ ยกเว้นภาษีเงินได้ภายในเวลาที่กำหนด และอนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาปฏิบัติงานวิเคราะห์วิจัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภายในประเทศ โดยให้อัตราโควตาการนำเข้าผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศเพิ่มจำนวนมากขึ้นนอกเหนือโควตาที่เคยกำหนดไว้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514)¹⁸

แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ยังคงยึดแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ที่เน้นการบูรณะเสริมสร้างสิ่งก่อสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ให้กระจายออกสู่ท้องถิ่น เขตทูลกระหม่อมและห่างไกลความเจริญเพื่อก่อความเจริญให้กับท้องถิ่น ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การเพิ่มการผลิตของประเทศจะต้องอาศัยปัจจัยขั้นพื้นฐานเหล่านี้และจะส่งผลสะท้อนให้เราายได้ประชาชาติต่อบุคคลสูงและเสมอภาคขึ้น โดยมีโครงการดำเนินงานรัฐบาล เช่น โครงการถนนชนบท ที่ทำให้ราษฎรในชนบทสามารถติดต่อกันได้ และโครงการอื่นๆที่สำคัญอีกมากมาย ซึ่งแผนการพัฒนา เศรษฐกิจ การ เกษตรและการอุตสาหกรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

¹⁸ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (สำนักนายกรัฐมนตรี), "แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 - 2514," xxxx, หน้า 34-77, 104-131, 157-168.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, "สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก(พ.ศ.2503 - 2534) และ ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 6," xxxx, หน้า 22 - 24.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, "ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)," xxxx, หน้า 5.

ด้านการเกษตร

นโยบายการพัฒนาประเทศจะถือการเกษตรเป็นหลัก และเป็นสาขาหลักมุ่งให้สาขาอื่น ๆ ได้เจริญก้าวหน้าตาม รัฐจึงส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และประเภทของการผลิต โดยเฉพาะผลิตผลที่สามารถหาตลาดในประเทศได้สะดวกและมีราคาสูงกับผลผลิตที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมภายในประเทศได้ นอกจากนี้รัฐได้มีนโยบายในการพัฒนาการเกษตรดังนี้

ประการแรก เร่งปรับปรุงขยายพื้นฐานทางการเกษตรให้มั่นคงสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรได้มากที่สุด โดยเฉพาะการพัฒนาชลประทาน และเส้นทางคมนาคมขนส่ง

ประการที่สอง ปรับปรุงระบบการถือครองที่ดินให้เกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเอง พร้อมกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าทางการเกษตร เพื่อสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ประการที่สาม ปรับปรุงการค้นคว้า วิจัย ส่งเสริม และ เผยแพร่ความรู้การผลิตทางการเกษตรที่ทันสมัยให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ได้ปริมาณและมาตรฐานผลผลิต และยังเป็นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจและสวัสดิการของเกษตรกรสูงขึ้น

ประการสุดท้าย ส่งเสริมสถาบันทางการเกษตรต่าง ๆ พร้อมกับการขยายกิจการของรัฐ โดยเฉพาะการให้สินเชื่อทางการเกษตร และการพยุงราคาผลิตผลทางการเกษตร

ด้านการอุตสาหกรรม

แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้ให้ความสำคัญในการเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ทำการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมเพื่อเป็นมูลฐานของการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในอนาคตของประเทศ โดยรัฐบาลมีนโยบายเช่นเดิมที่

ให้เอกชนในประเทศได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการอุตสาหกรรม ที่ประกอบกิจการอุตสาหกรรม ได้อย่างเสรี ให้เกิดการลงทุนทางอุตสาหกรรมภายในประเทศจากการลงทุนของต่างประเทศ โดยเฉพาะการลงทุนทางอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบและแรงงานภายในประเทศ มีการอนุญาตให้นำเข้าสินค้าประเภททุน เครื่องมือเครื่องจักรจากต่างประเทศเข้าสู่ภายในประเทศได้อย่างเสรี ด้วยการยกเว้นภาษีอากรขาเข้า ภาษีการค้า ภาษีเงินได้ นอกจากนี้รัฐบาลยังให้หลักประกัน อุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมว่าจะไม่ประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมขึ้นในรูปรัฐวิสาหกิจใหม่ เพื่อ มาแข่งขัน ยกเว้นแต่กิจกรรมด้านสาธารณูปโภค สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อความมั่นคง ของประเทศเท่านั้น และจะไม่โอนกิจกรรมอุตสาหกรรมเอกชนที่ส่งเสริมมาเป็นของรัฐ พร้อม กันนี้รัฐได้ให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ให้คำแนะนำด้านวิชาการ การฝึกอบรม การเงินและการตลาด และจัดการช่วยเหลือในส่วนเรื่องที่ดินตั้งโรงงานในราคา ที่ถูกพอสมควร โดยการสนับสนุนให้มีนิคมอุตสาหกรรมขึ้นทั้งของรัฐและเอกชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)¹⁹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ได้ทำการขยายขอบเขตของแผนให้ครอบคลุมถึงนโยบายในด้านการวางแผนครอบครัวและการมีงานทำ เพิ่มความสำคัญในการพัฒนาส่วนภูมิภาค มีการสนับสนุนให้ทั้งรัฐบาลและเอกชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาประเทศ โดยแนวนโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 เฉพาะแนวทางพัฒนาการ เกษตรและแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม สรุปได้ดังนี้

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, "สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)," xxxx, หน้า 1 - 15.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก(พ.ศ.2503 - 2534) และ ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 6," xxxx, หน้า 24 - 27.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519)," xxxx, หน้า 6 - 7, 19 - 29 และ 34 - 41.

ด้านการเกษตร

จากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงปริมาณความต้องการสินค้าหลักทางการเกษตร อันได้แก่ ข้าว ยาง และปอ จากต่างประเทศในระบอบปลายแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 อันเป็นผลทำให้ประเทศต้องประสบกับปัญหาภาวะการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงิน ในปี 2512 สาเหตุเนื่องจากประเทศสามารถส่งออกที่สำคัญบางชนิดทางเกษตรลดลง โดยเฉพาะข้าวและยางพารา ทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 จึงเกิดการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจขึ้น ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง มัน ถั่วเหลือง และฝ้าย เป็นต้น ส่งเสริมให้ปลูกพืชหมุนเวียนหลายครั้งในรอบปี (Crop Intensity) เพื่อช่วยเพิ่มรายได้และการมีงานทำแก่แรงงานในภาคเกษตรที่มีอย่างเหลือเฟือ ได้มีการนำเทคนิคการเกษตรแผนใหม่มาใช้ในการเพิ่มผลผลิต ด้วยการสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยทางการเกษตรให้กับพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่ให้ผลผลิตสูง และยังได้มีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อปรับปรุงระบบการผลิตและการตลาดให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการลงทุนในทางธุรกิจการเกษตรให้เอกชนลงทุนจัดสร้างไซโล และยุ้งฉาง และแนวทางการเกษตรสุดท้าย คือ ให้เกษตรกรได้สินเชื่อเพื่อการเกษตรเพิ่มมากขึ้นในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อจะได้จัดหาปัจจัยในการผลิต พร้อมกับจัดการอบรมเผยแพร่ข่าวสารความรู้ให้แก่เกษตรกร

ด้านการอุตสาหกรรม

การพัฒนาด้านการอุตสาหกรรมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีความสำคัญจากอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ไปสู่การเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกอย่างจริงจัง ในปี 2515 ซึ่งใช้วัตถุดิบและแรงงานภายในประเทศเป็นจำนวนมาก อันมีลักษณะของ Labour Intensive พร้อมกับการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมที่สามารถจัดตั้งในส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น โดยการวางแผนกำหนดเขตอุตสาหกรรมและจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมให้เร็วที่สุด การส่งเสริมเพื่อกิจการอุตสาหกรรมนี้รัฐยังคงสานต่อและดำเนินการให้การส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมเช่นเดิมที่ ให้สิทธิประโยชน์กับผู้ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในด้านการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ยกเว้นอากร

ขาเข้า ภาษีการค้า ภาษีเงินได้ การนำเข้าและนำออกซึ่งเงินตราต่างประเทศ การอนุญาตให้ช่างฝีมือและผู้ชำนาญการเข้ามาช่วยดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด และส่งผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ พร้อมกับรัฐได้ให้หลักประกันเหมือนเช่นเคยที่จะไม่ประกอบกิจการอุตสาหกรรมขึ้นในรูปรัฐวิสาหกิจใหม่มาแข่งขันกับกิจการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม เพียงแต่ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ รัฐได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ให้สิทธิและประโยชน์เป็นพิเศษแก่อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตเพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมทดแทนสินค้าการนำเข้า และอุตสาหกรรมที่จัดตั้งโรงงานในส่วนภูมิภาคที่ก่อตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรมขึ้นมา (เนื่องจากเอกชนได้ประสบกับปัญหา เรื่องการหาที่ดินเพื่อจัดตั้งโรงงาน) ตลอดจนกำหนดมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรมที่ทำการปรับปรุงโครงสร้าง เพื่อให้มูลค่าสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกเพิ่มสูงขึ้น และให้อุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524)²⁰

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นแผนที่มุ่งเน้นแนวทางหลักในการพัฒนาที่สำคัญ คือ เน้นการฟื้นฟูรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ รักษาดุลการชำระเงินและการขาดงบประมาณให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมทำการกระจายความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและการขยายการบริการทางสังคมให้ถึงมือประชาชนในสวนภูมิภาคและท้องถิ่นชนบท โดยมุ่งขยายการผลิตสาขาเกษตรและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้สามารถขยายการผลิตเพื่อการส่งออก เพื่อเป็นการกระจายรายได้ตลอดจนสร้างการมีงานทำในสวนภูมิภาค ซึ่งแนวทางการพัฒนาทั้งด้านการเกษตรและด้านการอุตสาหกรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการเกษตร

แนวทางการพัฒนาการเกษตรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เน้นการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตภายในสาขาเกษตร ดังนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁰ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (สำนักนายกรัฐมนตรี), "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524," xxxx.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก(พ.ศ.2503 - 2534) และ ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 6," xxxx, หน้า 27 - 30.

ประการแรก กระจายการผลิต/หรือเร่งส่งเสริมให้มีการผลิตผลทางการเกษตรมากขึ้น ส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนและการทำไร่นาแบบผสม เพื่อก่อให้เกิดการใช้ที่ดินในพื้นที่การเกษตรและแรงงานการเกษตรอย่างเต็มที่ พร้อมกับเป็นการลดอัตราการเสี่ยงภัยจากการเคลื่อนไหวและความไม่แน่นอนของระดับราคา ที่รายได้ของเกษตรกรขึ้นอยู่กับพืชเพียงไม่กี่ชนิด

ประการที่สอง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรัฐได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินช่วยเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง พร้อมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้เริ่มการปรับปรุงคุณภาพของดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการพัฒนาแหล่งน้ำระบบชลประทานให้เข้าไปทั่วถึงพื้นที่ไร่นาเพื่อการเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้รัฐมีนโยบายกระจายความรู้ทางเทคนิค ศึกษาค้นคว้าหาพันธุ์พืชอายุสั้นที่สามารถให้ผลผลิตเร็วและให้ผลผลิตต่อไร่สูง มีการตอบสนองการใช้ปุ๋ย มีความต้านทานโรคและแมลง มีการดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดี เพื่อสนองความต้องการในพื้นที่ พร้อมกับดำเนิน เชื้อก็ได้ให้เกษตรกรในจำนวนที่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ภายใต้โครงการของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยเน้นวิธีการให้ความดูแลเกษตรกรอย่างใกล้ชิด

ประการสุดท้าย ใต้ยกระดับราคาสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น โดยการใช้มาตรการด้านนโยบายราคา โดยเฉพาะการประกันราคาข้าว หรือการจัดตั้งระบบราคาข้าวขั้นต่ำ การพยุงราคาผลผลิตการเกษตร ซึ่งจะนำไปสู่การจัดตั้งมูลภัณฑ์กันชน เพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผันผวนเคลื่อนไหวของระดับราคาสินค้าเกษตรอย่างรุนแรง นอกจากนี้ได้ส่งเสริมสถาบันเกษตรกรสหกรณ์และการรวมกลุ่ม เพื่อการค้าในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อการช่วยเหลือด้านการตลาดและรักษาเสถียรภาพของราคาในระยะยาว

ด้านการอุตสาหกรรม

แนวทางการพัฒนาด้านการอุตสาหกรรม ได้กำหนดมาตรการและปรับปรุงระบบบริหารของรัฐ เพื่อเร่งฟื้นฟูการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมที่กำลังซบเซา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่

วงการธุรกิจอุตสาหกรรม และจากการที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญสำหรับการส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า จึงทำให้เกิดการใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศมากกว่าการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ที่เกิดจากการช่วยเหลือของรัฐที่ให้ความคุ้มครองด้านโครงสร้างภาษี ในการเพิ่มอัตราภาษีนำเข้าสำหรับสินค้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศ และลดภาษีนำเข้าวัตถุดิบในการผลิตลง จึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมทาร์กที่ไม่เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต อีกทั้งยังทำให้ราคาผลผลิตในตลาดราคาสูงกว่าราคาซึ่งควรจะเป็น เท่ากับไม่เป็นการสนับสนุนโครงสร้างอุตสาหกรรมที่มั่นคงในระยะยาว เพราะผู้ผลิตทางอุตสาหกรรมจะทำการเลือกลงทุนในโครงการที่สร้างกำไรระยะสั้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้หันมาสนับสนุนอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกแทน ดังที่เกิดในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 แต่กระนั้นอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมแนวใหม่ก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคกลาง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ด้วยเหตุที่ว่า สิทธิประโยชน์ที่ให้แก่อุตสาหกรรมในเขตส่งเสริมในส่วนภูมิภาคยังไม่เป็นสิ่งที่จูงใจ คือ รัฐบาลไม่สามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นปัจจัย/หรือโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจรองรับได้ทัน อีกทั้งผลตอบแทนทางอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงสูงกว่าเมื่อเทียบกับการลงทุนในส่วนภูมิภาค

ดังนั้น ประการแรก ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 จึงเร่งรัดให้มีการกระจายอุตสาหกรรมออกจากเขตนครหลวงอย่างจริงจัง โดยการไม่ให้สิทธิประโยชน์แก่อุตสาหกรรมในเขตนครหลวง แต่ให้สิทธิประโยชน์การลงทุนอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้นแทน มุ่งการส่งเสริมให้ความสำคัญแก่อุตสาหกรรมในเขตภูมิภาคเป็นพิเศษ ด้วยการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมรอบๆบริเวณนครหลวงและภาคต่างๆให้ครบทุก ภายในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4

ประการที่สอง รัฐบาลได้ทำการจัดหาปัจจัย/หรือโครงสร้างขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคอย่างเพียงพอ ลดต้นทุนการผลิตในด้านค่าขนส่งและค่าไฟฟ้าสำหรับอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาค

ประการสุดท้าย รัฐมีนโยบายสนับสนุนด้านการเงินและการขยายวงเงินสินเชื่อ เพื่อ

ให้เพียงพอกับความต้องการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการเพิ่มบริการให้กับอุตสาหกรรมใน ส่วนภูมิภาค

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)²¹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นแผนที่มุ่งยกฐานะทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยให้มั่นคงก้าวหน้าไปสู่การเป็น "ประเทศกึ่งอุตสาหกรรม" กล่าวคือ จะเป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย ที่การผลิตและรายได้จากภาคอุตสาหกรรมไทยจะขยายสัดส่วนขึ้น ใกล้เคียงกับภาคเกษตร นอกจากนี้โครงสร้างการผลิตและการส่งออกจะมีความสมดุลขึ้น โดยการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมจะมีบทบาทมากขึ้น และเป็นที่เชื่อมั่นว่าความเจริญและกิจกรรม ทางเศรษฐกิจต่างๆจะกระจายออกสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจากผลที่ผ่านมา การพัฒนาและความเจริญทางเศรษฐกิจไม่ได้เกิดการกระจายอย่างทั่วถึง ยังมีพื้นที่และประชาชน

²¹ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (สำนักนายกรัฐมนตรี), "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529," xxxx.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก(พ.ศ.2503 - 2534) และ ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 6," xxxx, หน้า 30 - 34.

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กระทรวงอุตสาหกรรม), "ร่างนโยบายและแผนพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและอุตสาหกรรมขนาดย่อม ระหว่างระยะเวลา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 ถึง 2529," 2523, หน้า 1 - 16.

ในชนบทอีกจำนวนมากที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่ผ่านมา ดังนั้นการวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จึงได้ปรับแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ "แนวใหม่" โดยถือเป็น "แผนนโยบาย" ที่มีความชัดเจนพอที่จะแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติได้ โดยการพัฒนาทางการ เกษตรและอุตสาหกรรมที่สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการเกษตร

โครงสร้างการผลิตสาขาเกษตรได้เกิดการเปลี่ยนจาก "การเกษตรแบบขยายพื้นที่เพาะปลูก" มาเป็น "การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต่อไร่" แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จึงได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมด้านการเกษตรดังนี้

ประการแรก รัฐบาลได้ดำเนินการส่งเสริมโดยเพิ่มประสิทธิภาพการปรับปรุงและขยายพื้นที่ในและนอกเขตชลประทาน เร่งพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กให้เกิดการกระจายออกไปในพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทาน เพื่อเป็นการลดภาวะความไม่แน่นอนของธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการ ไร่ที่ดิน โดยไม่ให้มีการขยายตัวเมืองออกไปยังพื้นที่เกษตรกรรมที่รัฐได้ลงทุนระบบชลประทานไป แล้ว ทำการฝึกอบรมเกษตรกรให้รู้จักการอนุรักษ์และรักษาคุณภาพของน้ำและดินไม่ให้เกิดมลพิษที่ จะก่อให้เกิดผลเสียต่อผลผลิตทางเกษตร แก้ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการเร่งการปฏิรูปที่ดินเพื่อ การเกษตร รวมถึงการจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อรับซื้อที่ดินส่วนเกินของเอกชน นำมาจัดสรรหรือ จำหน่ายให้แก่ผู้ที่ไม่มียี่ที่ดินทำกินของตนเอง อีกทั้งรัฐบาลได้จัดการฝึกอบรมส่งเสริมให้เกษตรกร มีการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม พร้อมกับส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปลูกข้าว พันธุ์ใหม่ที่มีอายุการให้ผลผลิตระยะสั้นใช้วิธีปลูกแบบนาหว่าน และให้เกษตรกรกระจายการผลิต ไปสู่พืชเศรษฐกิจใหม่ๆเพิ่มขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโลกและตลาดภายในสำหรับ ด้านสินเชื่อการเกษตร ได้ให้ธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์การเกษตร และธนาคารพาณิชย์ เพิ่มทุนสินเชื่อการเกษตรให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของภาคเศรษฐกิจการเกษตร ควบคู่ ไปด้วยกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมกับขบวนการผลิต

ประการที่สอง รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ใน

ระดับราคาที่เป็นธรรม โดยได้ทำการลงทุนสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานการตลาด ไม่ว่าจะเป็น
เป็นถนนชนบท โกดัง คลังสินค้า ซะโล รวมถึงระบบสื่อสารให้มีความทั่วถึง เพื่อกระจายข่าว
ด้านการตลาดและราคาสินค้าเกษตร อันจะเป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับเกษตรกร

ประการสุดท้าย รัฐได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของสถาบันในชนบท
ให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเดียว คือ สหกรณ์การเกษตร เพื่อที่จะได้ทำการช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกันในการผลิต จำหน่าย การเพิ่มรายได้ การขยายความรู้ การฝึกอบรม
การจัดการดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ และเป็นแกนนำในการพัฒนา เกษตรในชนบทได้ดียิ่งขึ้น

ด้านการอุตสาหกรรม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 มีเป้าหมายที่ต้องการให้ประเทศไทย
ก้าวไปสู่ "ประเทศกึ่งอุตสาหกรรม" รัฐจึงได้ตั้งแนวนโยบายและมาตรการสนับสนุนด้านอุตสาหกรรม
โดย

ประการแรก ทว่าการเร่งรัดให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมที่เพิ่มการผลิตเพื่อการส่ง
ออกเป็นสำคัญ ขณะที่ต้องปรับปรุงอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อขายในประเทศไม่ให้เกิดการได้เปรียบ
กว่าการผลิตเพื่อการส่งออกมากเกินไป รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการกระจายของอุตสาหกรรมการ
ผลิตให้ไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างจริงจัง เพื่อก่อให้เกิดการกระจายความเจริญและการใช้ทรัพยากร
ในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยให้มีการดำเนินการจัดการจัดสร้างปัจจัยอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน
ให้เพิ่มขึ้น เพื่อการคมนาคมขนส่งที่สะดวก รวมทั้งการพัฒนาสถาบันและขยายระบบสินเชื่อเพื่อ
อุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคและอุตสาหกรรมส่งออกประเภทที่มีการจ้างแรงงานมาก ด้วยวิธีการ
ลดหรือยกเลิกการยกเว้นภาษีนำเข้าสินค้าจากพวกเครื่องจักรและวัสดุในการผลิตอุตสาหกรรมที่ผลิต
เพื่อขายในประเทศ และเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตทางอุตสาหกรรม รัฐจึงได้ควบคุมราคา
สินค้าในกรณีที่ทำเป็น

ประการที่สอง เพื่อเป็นการประหยัดพลังงานในภาคอุตสาหกรรมที่มีการใช้พลังงาน

เบื่องรัฐจึงได้ทำการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ประหยัดพลังงาน ด้วยการหาแหล่งเงินทุน เพื่อให้การช่วยเหลือทางการเงินในการปรับปรุงกรรมวิธีการผลิตที่จะนำไปสู่การประหยัดพลังงาน รวมถึงการทำการศึกษาและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการประหยัดพลังงาน

ประการสุดท้าย รัฐได้ทำการจัดระบบวางแผนทางการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานที่สำคัญ ให้เกิดขึ้นในประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า รวมทั้งจัดระบบและวางแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ก๊าซธรรมชาติใน บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534)²²

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 มีจุดมุ่งหมายที่ยกระดับการพัฒนาประเทศให้ เศรษฐกิจขยายตัวเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและ สังคมที่ผ่านมาในอดีต อันเป็นผลมาจากทางด้านการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกที่ซบเซา การประสบ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²² สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (สำนักนายกรัฐมนตรื), "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534," xxxx.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ "แนวโน้มเศรษฐกิจไทยในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 6 และข้อเสนอเป้าหมายเศรษฐกิจส่วนรวม," กันยายน 2527, หน้า 37 - 57.

กับปัญหาการค้าระหว่างประเทศที่เผชิญกับการกีดกันทางการค้า ขณะเดียวกันกับที่ภาวะภายในประเทศประสบกับปัญหาอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงสูง หรือราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ จากช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5

ด้วยเหตุนี้ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 จึงได้เน้นความสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก เน้นการปรับกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา โดยปรับโครงสร้างการผลิตและการตลาดให้เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ที่ปรับแนวคิดจาก "การขายตามผลิต" มาเป็น "การผลิตเพื่อขาย" เพื่อความสอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจและการตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ประการที่สอง ปรับโครงสร้างระบบการผลิตโดยเฉพาะด้านการเกษตรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปลูกพืชชนิดเดียวมาปลูกพืชหลายชนิด ทั้งนี้เพื่อให้มีการใช้แรงงานเกษตรมากขึ้นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น รวมถึงเป็นการเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น ซึ่งเป้าหมายของการปรับโครงสร้างระบบการผลิต คือ เพิ่มจำนวนผู้ทำงานในธุรกิจการเกษตรและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรตลอดจนเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กำลังแรงงานเกษตร โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการในชนบท การพัฒนาด้านการเกษตรและด้านอุตสาหกรรมที่รัฐบาลได้ดำเนินการวางแผนนโยบายสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการเกษตร

จากที่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการตลาดของโลก เกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้การผลิตของประเทศต้องเผชิญกับการมีคู่แข่งจากภายนอกประเทศมากขึ้น พร้อมกับจากที่ประเทศที่เคยนำเข้าสินค้าการผลิตด้านการเกษตรได้ลดการนำเข้าลง ส่งผลให้สินค้าการเกษตรส่งออกมีแนวโน้มลดลง มูลค่าสินค้าส่งออกโดยรวมขยายตัวในอัตราต่ำ จึงทำให้การวางแผนการพัฒนาด้านการเกษตรสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 มีเป้าหมาย เพิ่มการจ้างงานในกิจกรรมการเกษตร เพื่อให้สามารถทำงานได้เต็มเวลาและมีงานทำในฤดูแล้ง อีกทั้งเป็นการแก้ปัญหาการว่างงานในรูปแบบที่ทำงานต่ำกว่าระดับ ด้วยการดำเนิน

วิธีการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการปรับโครงสร้างระบบการผลิตให้มีการกระจายการผลิตด้วยการปลูกพืชหลายชนิดขึ้น โดยทางรัฐให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ วิจัย และพัฒนา เพิ่มบทบาทในการแนะแนวให้เกษตรกรสามารถหาข้อมูลความรู้และประสบการณ์จากบุคคลหรือสถาบันอย่างถูกต้องเหมาะสม จัดหาปัจจัยทางการผลิตและสินเชื่อทางการเกษตร เน้นการลดต้นทุนทางการผลิตให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ด้วยการสนับสนุนการใช้วิชาการเกษตรที่เหมาะสม และยังเป็นความช่วยเหลือระดับประสิทธิภาพทางการผลิตที่สูงขึ้น นอกจากนี้รัฐได้สนับสนุนปรับปรุงระบบการเกษตรมาเป็นการทำไร่นาสวนผสมทำการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดการกระจายการผลิตในไร่นา อันเป็นวิธีเพิ่มการสร้างงานในช่วงนอกฤดูกาลเกษตร เพิ่มการมีงานทำ เพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และยังเป็นการลดความเสี่ยงทางด้านรายได้จากการขึ้นอยู่กับรายได้พืชเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ชนิด

ด้านการอุตสาหกรรม

จากภาวะเศรษฐกิจการค้าของโลกที่เต็มไปด้วยการปกป้อง การกีดกัน การอุดหนุน และการกีดกันแก่งแย่ง เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศของต่างประเทศ อันส่งผลกระทบต่อตลาดสินค้าออกของประเทศไทย แนวทางการพัฒนาทางด้านการอุตสาหกรรมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 จึงได้ดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม สนับสนุนให้มีการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมขนาดย่อม ขนาดกลาง และ อุตสาหกรรมในภูมิภาคให้เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น โดยการกระจายประเภทสินค้าและพัฒนาผู้ประกอบการ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีลงไปถึงหมู่บ้าน ทำการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรที่มีผู้ทางส่งออกสูง ด้วยการขยายฐานการผลิตไปสู่สินค้าใหม่ๆ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมยางและผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น ด้วยการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด นอกจากนี้ ได้เน้นการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมวิศวกรรม โดยให้ความสำคัญแก่อุตสาหกรรมระดับกลางและประเภทที่ใช้ในภาคการเกษตร เพื่อเป็นฐานแก่อุตสาหกรรมอื่นในระยะยาว โดยเฉพาะงานโลหะ อุตสาหกรรมประกอบผลิตภัณฑ์และชิ้นส่วนสื่อสารการคมนาคม ด้วยวิธีการดำเนินงานพัฒนาสนับสนุนและส่งเสริมการกระจายการผลิตไปในประเภทสินค้าที่ตลาดต้องการ โดยพัฒนาระบบข่าวสารการตลาดให้สามารถขึ้นนำการผลิตที่ชัดเจน สนับสนุนให้มีการลงทุนในการวิจัยและ

พัฒนาของภาคเอกชน และให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ทั้งหมดก็เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ผลิตในประเทศให้สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตต่างประเทศ นอกจากนี้รัฐยังได้จัดอุปสรรคของการประกอบอุตสาหกรรม ด้วยการลดขั้นตอนการขออนุญาตการลงทุนทางอุตสาหกรรมมาไม่มีความสลับซับซ้อน และให้กระทรวงอุตสาหกรรมมีหน้าที่ด้านการสนับสนุนการประกอบอุตสาหกรรมให้แก่เอกชนแทนที่จะต้องทำการควบคุมอย่างแต่ก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับตลาดที่ต้องการ อีกทั้งรัฐยังได้ปรับปรุงในส่วนโครงสร้างภาษีอากร ด้วยการขจัดความซับซ้อนจากการเก็บภาษี และปรับปรุงโครงสร้างภาษีศุลกากร ด้วยการปรับอากรสินค้าขาเข้าชนิดต่างๆให้มีอัตราที่ใกล้เคียงกัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539)²³

เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง จากเศรษฐกิจการเกษตร มาสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 จึงเป็นแผนที่จะต้องให้เกิดความสมดุลระหว่างพัฒนาในเชิงปริมาณ คุณภาพ และความเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (สำนักนายกรัฐมนตรื), "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539," xxxx, หน้า 41 - 60 และ 143 - 150.

1. รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพและต่อเนื่อง
2. กระจายรายได้และการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบท
3. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ

สำหรับ แนวทางการพัฒนาทั้งทางด้านการเกษตรและด้านการอุตสาหกรรมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พอสรุปได้ดังนี้

ด้านการเกษตร

การพัฒนาด้านการเกษตรที่ผ่านมา โครงสร้างการผลิตเกษตรกรรมมีการกระจายตัวที่ดี เนื่องจากมีการนำเอาจัดการธุรกิจเกษตรสมัยใหม่ ตลอดจนมีการนำเอาระบบการจัดการของการผลิตให้เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมแปรรูปในลักษณะครบวงจร แต่การส่งออกสินค้าเกษตรส่วนใหญ่มีเพียงสินค้าเกษตรหลักดั้งเดิม ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา และข้าวโพด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาการเกษตรเพื่อสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลผลิตดังนี้

ประการแรก ให้ความคุ้มครองเขตเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพื้นที่ที่รัฐได้ทำการลงทุนในเขตชลประทานและบริการขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้ต่อไปตามศักยภาพของพื้นที่ ป้องกันการรุกล้ำการเก็งกำไรที่ดินไปใช้ในกิจกรรมอื่น โดยใช้มาตรการการเก็บภาษีอัตราก้าวหน้าสำหรับผู้ถือครองที่ดินแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์/หรือนำไปใช้เพื่อกิจกรรมอื่น พร้อมกับทบทวนแก้ไขกฎหมายสงวนพื้นที่เกษตรไม่ให้นำใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมอื่น ขณะเดียวกันส่งเสริมการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและป้องกันการสูญเสียที่ดินเพื่อการเกษตร โดยการปฏิรูปที่ดินออกเอกสารสิทธิทำกินในเขตป่าไม้ที่หมดสภาพ ทั้งในรูปแบบของเอกสารสิทธิที่ดินตามกฎหมายที่ดินใบอนุญาต สปก.401 และเอกสารสิทธิทำกิน(สทก.) นำกฎหมายการเช่าที่ดินมาบังคับใช้ ยกเลิกวิธีขายฝากที่ดินเพื่อเป็นหลักประกันชำระหนี้ แต่ให้ใช้วิธีการจำนองที่ดินแทน อันเป็นการสนับสนุนการกระจายกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแก่เกษตรกรที่ยากจน

รวมไปถึงได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อทำการระดมทุน และกระจายสินเชื่อบริหารยาวแก่เกษตรกรในการจัดหาและพัฒนาที่ดินทางการเกษตร นอกจากนี้รัฐยังได้ให้มีการใช้น้ำเพื่อการชลประทานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

ประการที่สอง รัฐได้สนับสนุนการวิจัย พัฒนา และฝึกอบรมถ่ายทอดวิทยาการทางการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติปรับตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการทางการเกษตรได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนการจัดหาปัจจัยการผลิตที่จำเป็นอย่างเพียงพอและทั่วถึงให้แก่เกษตรกร เช่น ปุ๋ย สารเคมีปราบศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์ และเครื่องจักรกลการเกษตร และนำใช้ปัจจัยการผลิตเหล่านี้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และชนิดของพืช รวมไปถึงเพื่อเป็นการลดความเสี่ยงในการผลิตจากธรรมชาติและโรคระบาด จึงศึกษาทดลองใช้ระบบการประกันภัยพืชผล เกษตรและปศุสัตว์ เชื่อมโยงกับสินเชื่อการเกษตร พร้อมทั้งได้สนับสนุนให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้าร่วมดำเนินการในระบบนี้ด้วย มีการขยายสินเชื่อด้วยการเพิ่มเงินทุนเพื่อการเกษตรให้เพียงพอแก่เกษตรกร เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตและครอบคลุมถึงกิจกรรมนอกภาคการเกษตรที่เป็นกิจกรรมอาชีพเสริม โดยที่เน้นการผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือน อีกทั้งยังได้ส่งเสริมการค้าในธุรกิจการเกษตร "แบบตลาดข้อตกลง" ที่ประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับนักธุรกิจการเกษตรแผนใหม่ โดยมีรัฐเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างทั้งสองฝ่าย มีการแบ่งปันผลประโยชน์และความเสี่ยงอย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ประการที่สาม ปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรให้มีความสอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการของตลาด ด้วยการปรับระบบการเพาะปลูกและระบบไร่นา เป็นแบบผสมผสานพร้อมกับพัฒนาคุณภาพเกษตรกร เพื่อรองรับการปรับโครงสร้างการผลิตชนบทที่มีความต้องการกำลังคนและแรงงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น ด้วยการส่งเสริมบริการทางด้านการฝึกอบรมและความรู้ด้านการบริหารจัดการจัดการแก่เกษตรกรในชนบท

ประการที่สี่ สนับสนุนพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าแก่สินค้าแทนการส่งออกในรูปแบบวัตถุดิบ และเป็นการทดแทนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ทางด้านของเกษตรกรก็ได้จัดการฝึกอบรมให้มีความรู้ในการแปรรูปสินค้าเกษตร พัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีอายุ

การเก็บรักษาที่ยาวนานและตรงกับความต้องการของตลาด ตลอดจนการจัดระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพ

ประการสุดท้าย ปรับปรุงการบริหารพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้การลงทุนของรัฐบาลในการพัฒนาการเกษตรได้ไปถึงมือเกษตรกร ด้วยการจัดระบบข้อมูลความรู้ทางการผลิตสินค้าเกษตรและข่าวสารการตลาดอย่างถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ที่ตลาดต้องการ ผ่านระบบสื่อสารมวลชนแจกจ่ายแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง สำหรับการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรก็ได้ให้อย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจการผลิตและปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ตรงตามความต้องการของตลาด

ด้านการอุตสาหกรรม

ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ภาคอุตสาหกรรมได้มีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัว เศรษฐกิจและการส่งออกของไทย กระบวนการผลิตอุตสาหกรรมได้พัฒนาอย่างมาก ทั้งประเภทการผลิตและคุณภาพของสินค้า มีการผลิตที่สลับซับซ้อนใช้เทคโนโลยีและเงินทุนสูง เกิดโรงงานอุตสาหกรรมใหม่และโรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่อง อันเป็นผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกที่ต้องแข่งขันในตลาดโลก และเป็นผลจากการร่วมลงทุนกับต่างประเทศ แต่อุตสาหกรรมที่ขยายตัวส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ยังไม่กระจายไปถึงภูมิภาคที่ห่างไกล เพราะปัญหาสภาพคอขวดของบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่ออุตสาหกรรม อีกทั้งต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนกำลังคนและแรงงานฝีมือ ปัญหาด้านงานวิจัยพัฒนา ด้านการถ่ายทอดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและมาตรฐานสินค้ายังมีขอบเขตจำกัด ผนวกกับกฎระเบียบข้อปฏิบัติของรัฐ โครงสร้างภาษี และการจัดเก็บยังไม่มีการปรับตัวให้ทันกับสภาพของเศรษฐกิจที่ขยายตัว ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้รักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง รัฐจึงกำหนดแนวทางพัฒนา คือ

ประการแรก ส่วนของนโยบายการคลังทั้งมาตรการภาษีและมาตรการการคลัง เพื่อขจัดอุปสรรคในการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งออก รัฐจึงใช้มาตรการภาษี ได้แก่ การ

ลดอัตราภาษีศุลกากร ปรับปรุงอัตราอากรขาเข้าสินค้าสำเร็จรูป ชิ้นส่วน และวัตถุดิบให้มีความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการผลิตชิ้นกลางและชิ้นต้นภายในประเทศ ใช้มาตรการด้านภาษีสนับสนุนการจัดทำ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพสินค้า เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าในโรงงานอุตสาหกรรม ให้บริการทดสอบและรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ ส่วนมาตรการการคลัง ได้มีการออกมาตรการการเงินการคลังใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการขยายตัวด้านการส่งออกและการลงทุน เช่น ธนาคารเพื่อการนำเข้าและส่งออก และการประกันสินเชื่อเพื่อการส่งออก เป็นต้น สนับสนุนให้มีสถาบันเงินทุนระยะยาวแก่ธุรกิจอุตสาหกรรม ส่งเสริมการออมในระยะยาวของภาคเอกชน พัฒนาดลาดทุนในประเทศให้กว้าง ส่งเสริมให้มีการใช้ตราสารธุรกิจ พัฒนาให้มีตลาดรับสำหรับพันธบัตรรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ และรัฐได้ปรับอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินกู้และเงินฝากสะสมทรัพย์ให้ลอยตัว เป็นไปตามภาวะการเงินและเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศ ปรับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศไม่ให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรม

ประการที่สอง มีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติอย่างมากมาย ที่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวด้านการลงทุนและการค้า เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม พ.ศ. 2511 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 พระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514. และรวมถึงพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ที่ทำการครอบคลุมผู้ประกอบการตั้งโรงงานในเขตอุตสาหกรรมเอกชนให้ได้รับความเป็นธรรม

ประการที่สาม รัฐได้ขยายบริการขั้นพื้นฐานที่มีลักษณะคอขวดที่มีความเพียงพอกับความต้องการของอุตสาหกรรม ส่งเสริมให้มีการวิจัยพัฒนาถ่ายทอดเทคโนโลยีของอุตสาหกรรม ทำการฝึกอบรมและพัฒนาระดับฝีมือแรงงาน (ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการแข่งขันสินค้าไทยในตลาดโลก และยังเป็นกรทำให้อุตสาหกรรมสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว นอกจากนี้รัฐได้ดำเนินการแยกกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อความรวดเร็วในการขออนุญาตและขอต่ออายุการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนน้อย และส่วนอุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษให้ไปอยู่ในเขตหรือ

นิคมอุตสาหกรรม

ประการสุดท้าย รัฐได้สนับสนุนภาคเอกชนและสถาบันภาคเอกชนให้ได้เข้ามามีบทบาทกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมการลงทุนในโครงการขั้นพื้นฐาน การแบ่งเบาภาระการดำเนินงานของรัฐบางประการ เช่น การตรวจสอบเครื่องจักรอุปกรณ์โรงงาน และห้องปฏิบัติการ รวมถึงให้เอกชนได้ขยายการลงทุนในต่างประเทศ และในสวนสถาบันภาคเอกชน เช่น สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทยและหอการค้าจังหวัด ให้เข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนา เศรษฐกิจทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

สำหรับปัญหาการกระจุกตัวของ การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม รัฐได้ดำเนินการแก้ไขมุ่งให้เกิดการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึง เพื่อเพิ่มการมีงานทำและเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวชนบท ด้วยวิธีการคือ ประการแรก เร่งพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของรัฐและจัดเขตพื้นที่กิจกรรมเศรษฐกิจ เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมในท้องถิ่น สนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงิน (ทั้งของรัฐและเอกชน) เพิ่มวงสินเชื่อแก่อุตสาหกรรมในต่างจังหวัด ด้านการจัดการการตลาดและเทคโนโลยีก็ได้ทำการส่งเสริมระบบให้กับอุตสาหกรรมขนาดย่อมและอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าและรูปแบบผลิตภัณฑ์ ตลอดจนทำการเปิดตลาดใหม่ให้กว้างขวางขึ้น ทำการฝึกอบรมพัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่น ทั้งด้านการจัดการ การตลาด การเงิน และให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคการผลิต เพื่อให้เกิดการรวมตัวร่วมกันแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ด้านข่าวสารได้มีการกระจายข่าวสารข้อมูลการลงทุนและการตลาดทางอุตสาหกรรมให้เกิดความทั่วถึง

ประการสุดท้าย รัฐได้กระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจจากส่วนกลางให้ลงไปสู่ระดับภาคและจังหวัดเพื่อให้สามารถทำการแทนหน่วยงานส่วนกลางได้ อันนำไปสู่ความคล่องตัวของการดำเนินการทางอุตสาหกรรม (การขออนุญาตและการต่อใบอนุญาตประกอบกิจการ) อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการเป็นกลุ่มอุตสาหกรรม ระหว่างโรงงานกับโรงงานที่ประกอบด้วยโรงงานแม่กับกลุ่มโรงงานผู้รับช่วงการผลิต และกลุ่มโรงงานรับช่วงการผลิตกับอุตสาหกรรม

ครัวเรือน โดยมุ่งกระจายไปยังพื้นที่ที่ประชากรมีรายได้ต่ำและมีการว่างงานแอบแฝงอยู่

ตารางที่ 3.3 อัตราเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศไทยสาขาอุตสาหกรรมต่าง ๆ

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	แผนฯ 3	แผนฯ 4	แผนฯ 5	แผนฯ 6	แผนฯ 7 (2535-38)
1. เกษตรกรรม	5.24	4.15	3.69	4.58	2.81
- พืช	6.02	4.01	4.02	5.07	2.74
- ปศุสัตว์	6.51	1.95	4.41	4.52	2.14
- ประมง	-0.90	-2.43	0.51	6.80	2.48
- ป่าไม้	2.60	1.65	1.02	0.50	-20.89
- การแปรรูปและการ บริการทางการเกษตร	4.87	2.50	4.75	7.34	6.91
2. นอกการเกษตรทั้งหมด	7.04	6.91	5.73	12.61	8.67
- อุตสาหกรรม	9.67	5.11	5.54	15.56	11.93
3. ผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ	6.62	6.33	5.34	11.38	8.02

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.4 รายได้ต่อหัวของแรงงานภาคเกษตรและนอกรการเกษตรในประเทศไทย

หน่วย : บาทต่อคน

สาขาการผลิต	แผนฯ 3	แผนฯ 4	แผนฯ 5	แผนฯ 6	แผนฯ 7 (2535-38)
รายได้ต่อหัวของแรงงาน ทั้งหมด	27,108	33,135	38,525	54,947	79,294
- ภาคเกษตร	10,029	10,993	11,837	13,555	14,523
- ภาคนอกรการเกษตร	68,579	78,964	87,646	117,873	173,710
สัดส่วนของรายได้ประชากร การเกษตรและนอกรการเกษตร	1:6.84	1:7.18	1:7.42	1:8.70	1:11.90

ที่มา : กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.5 สัดส่วนของประชากรและแรงงานในประเทศไทย

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	แผนฯ 3	แผนฯ 4	แผนฯ 5	แผนฯ 6	แผนฯ 7 (2535-38)
ประชากรทั้งหมด	100	100	100	100	100
- ภาคเกษตร	71.0	67.5	64.7	63.1	62.2
- ภาคนอกการเกษตร	29.0	34.5	35.3	36.9	37.8
แรงงานทั้งหมด	100	100	100	100	100
- ภาคเกษตร	67.8	64.5	61.9	60.3	59.3
- ภาคนอกการเกษตร	32.2	35.5	38.1	39.7	40.7

ที่มา : กองวิจัยเศรษฐกิจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.6 อัตราเพิ่มของกำลังแรงงานในประเทศ

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	แผนฯ 3	แผนฯ 4	แผนฯ 5	แผนฯ 6	แผนฯ 7 (2535-38)
อัตราเพิ่มของกำลังแรงงาน	3.67	3.30	1.87	1.30	1.11
- ภาคเกษตร	2.50	2.38	1.12	0.84	0.76
- ภาคนอกการเกษตร	6.21	5.00	3.09	1.99	1.61

ที่มา : กองวิจัยเศรษฐกิจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากนโยบายของรัฐที่ต้องการให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ได้เกิดการลงทุนสิ่งก่อสร้างโครงสร้างขั้นพื้นฐานและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อมาที่เน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม จากอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าไปสู่การเร่งรัดสนับสนุนพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และได้ทำการกระจายอุตสาหกรรมเหล่านี้ออกสู่ภูมิภาค ซึ่งผลจากการกระจายอุตสาหกรรมนี้ ได้ทำให้เกิดการแพร่ขยายเข้าไปของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน ทำให้เกิดลักษณะการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านครอบครัว เกษตรกรรม ที่วิถีการผลิตทางเกษตรได้เปลี่ยนแปลงภายหลังจากการเข้ามาของอุตสาหกรรมโดยวิถีการผลิตได้แสดงออกมาในรูปของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต

นั่นก่อนที่จะทำการอธิบายวิถีการผลิตภายหลังจากการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในหมู่บ้าน ที่นำไปสู่การวิเคราะห์ภายใต้กรอบทฤษฎีการปะทะประสานของวิถีการผลิต จึงจำเป็นต้องอธิบายวิถีการผลิตก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน ด้วยการอธิบายในส่วนของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตได้ดังนี้

วิถีการผลิตก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน

สภาพหมู่บ้านทั่วไปช่วงก่อนการเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่ การผลิตเป็นการผลิตเพื่อการค้า เพราะระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่แพร่เข้ามาได้ก่อให้เกิดกระบวนการผลิตต้องทำการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด สิ่งของกลายเป็นสินค้าเกิดมูลค่าราคา การครอบครองเป็นเจ้าของในกรรมสิทธิ์ต้องใช้ระบบเงินตราแลกเปลี่ยน ครอบครัวเกษตรกรรมยังดำรงวิถีชีวิตการยังชีพจากการประกอบอาชีพการทอผ้าเป็นสำคัญ ครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพการทอผ้ามากกว่าอาชีพอื่น แม้บางครอบครัวจะมีลักษณะของการประกอบอาชีพอื่นร่วมด้วยก็ตาม เช่น การรับจ้างก่อสร้าง การรับจ้างขุดดิน และการรับจ้างประเภทต่าง ๆ ครอบครัวเกษตรกรรมจะทำการประกอบอาชีพอื่นในเฉพาะช่วงนอกฤดูกาลเกษตรเท่านั้น แต่เมื่อถึงฤดูกาลเกษตรก็จะมาประกอบอาชีพการทอผ้าเช่นเดิม รายได้จากการประกอบอาชีพการทอผ้าจึงยังเป็นรายได้หลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของครอบครัว

วิธีการผลิต

ครอบครัวเกษตรกรกรม ได้อาศัยน้ำจากระบบชลประทานภายในหมู่บ้านสำหรับใช้ในกระบวนการผลิต ทำให้สามารถทำการผลิตได้มากกว่าหนึ่งครั้งต่อปีในลักษณะการทํานาปรัง ขณะที่พื้นที่การเกษตรบางพื้นที่ระบบชลประทานไม่สามารถเข้าถึง ครอบครัวเกษตรกรจึงอาศัยหรือพึ่งพาน้ำจากธรรมชาติ สามารถทำการผลิตได้เพียงหนึ่งครั้งต่อปีในลักษณะของการทํานาปี ลักษณะการทํานาปรังและนาปีภายในหมู่บ้าน ครอบครัวเกษตรกรจะใช้ระบบการหว่านเมล็ดพันธุ์ที่เรียกว่า "นาหว่าน" เป็นส่วนใหญ่ จะไม่มีลักษณะของการทํานาแบบระบบปักดำต้นกล้าที่เรียกว่า "นาดำ" ทั้งนี้เพราะ ลักษณะการทํานาหว่านและทํานาดำแม้สามารถให้ผลผลิตที่ใกล้เคียงกัน แต่การทํานาดำต้องใช้แรงงานสำหรับการปักดำต้นกล้าซึ่งหาแรงงานได้ยาก ขณะที่การทํานาหว่านไม่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก เพียงใช้แรงงานภายในครอบครัวสำหรับการหว่านเมล็ดพันธุ์²⁴

หลังการผลิต

การผลิตของพื้นที่หมู่บ้านในช่วงก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรม แม้ระบบเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านจะได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมภายนอกก็ตาม ด้วยการแพร่เข้ามาอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการผ่านทางคมนาคมขนส่ง และระบบไฟฟ้าที่เข้ามายังหมู่บ้าน เมื่อประมาณปี 2513 ที่เกิดจากการตัดถนนสายเอเชียซึ่งถือเป็นถนนสายสำคัญ อันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ระบบทุนนิยมจากสังคมภายนอกหมู่บ้านได้เกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสังคมภายในหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจะเป็นการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตไว้สำหรับขาย ไม่ได้มีจุด

²⁴สัมภาษณ์ นาง ระเบียบ เสือจาศील

ประสงค์ของการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตไว้สำหรับการบริโภค ผลผลิตส่วนเกินทางเกษตรที่ครอบครัวเกษตรกรรวมภายในหมู่บ้านผลิตได้จะถูกทำการจัดสรรแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ผลผลิตส่วนเกินส่วนหนึ่งจะถูกจัดสรรไว้สำหรับการเพาะปลูกในวัฏจักรการผลิตทางเกษตรกรรมครั้งต่อไป และผลผลิตส่วนเกินที่เหลือซึ่งถือว่ามีความสำคัญจะถูกจัดสรรเข้าสู่ระบบตลาดด้วยการนำออกขาย ที่มีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่นา²⁵ หรือทำการส่งผลผลิตที่ได้ขายให้กับโรงสีของหมู่บ้าน²⁶ ครอบครัวเกษตรกรจะไม่ทำการจัดสรรผลผลิตส่วนเกินไว้สำหรับการบริโภคภายในครอบครัว การจัดสรรผลผลิตนี้ครอบครัวเกษตรกรรวมในหมู่บ้านได้ทำการจัดสรรในอัตรา 10 ต่อ 1 หมายความว่า ถ้ากระบวนการผลิตสามารถผลิตผลผลิตส่วนเกินได้ 10 กระสอบ ครอบครัวเกษตรกรจะจัดสรรผลผลิตส่วนเกินนี้ 1 กระสอบ เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์สำหรับการเพาะปลูกในวัฏจักรการผลิตทางเกษตรกรรมครั้งต่อไป และผลผลิตส่วนเกินที่เหลืออีก 9 กระสอบจะถูกกล่าวเรียงเข้าสู่ระบบตลาดสำหรับการขาย²⁷ ไม่มีการจัดสรรผลผลิตส่วนเกินไว้สำหรับการบริโภคภายในครอบครัว เช่นครอบครัวเกษตรกรรวมภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า "การซื้อข้าวกินมันสบายกว่า" จึงทำให้เห็นลักษณะของการขายผลผลิตส่วนเกินหลังจากการจัดสรรผลผลิตในวัฏจักรการผลิตทางเกษตรกรรม และทำการซื้อผลผลิตจากตลาดมาทำการบริโภค

ดังนั้น แม้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจะได้เกิดการแพร่ขยายเข้าสู่หมู่บ้าน ก่อนที่จะมีการแพร่เข้ามาของอุตสาหกรรม ครอบครัวเกษตรกรรวมภายในหมู่บ้านยังคงใช้แรงงานสมาชิกภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ การทำงานไม่มีลักษณะของการแบ่งงานกันทำที่แบ่งตามความชำนาญและตามฝีมือ ลักษณะการแบ่งงานจะถูกแบ่งจากเพศ และอายุเป็นสำคัญ เนื่องจากการผลิตของครอบครัว

²⁵สัมภาษณ์ นางประนอม วุฒิ

²⁶สัมภาษณ์ นายออน พรณจําปา

²⁷สัมภาษณ์ นาง ประนอม วุฒิ

ครัว เกษตรกรรมภายในหมู่บ้านเป็นการผลิตการทำนาเป็นหลัก สมาชิกภายในครอบครัวที่เป็นแรงงานเพศชายจึงใช้แรงงานในการไถนา แรงงานเพศหญิงจะใช้แรงงานในการหว่านเมล็ดพันธุ์ และเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวทั้งแรงงานเพศชายและเพศหญิงจะใช้แรงงานร่วมกันทำการเก็บเกี่ยวผลผลิต²⁸ ขณะที่แรงงานเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัวจะอยู่กับบ้านทำกิจกรรมงานบ้านที่ไม่หนัก เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ สำหรับกระบวนการผลิตเมื่อใดที่แรงงานสมาชิกภายในครอบครัวไม่เพียงพอ ครอบครัวเกษตรกรรมภายในหมู่บ้านจะเกิดลักษณะของการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" จากบรรดาญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านในพื้นที่นาและบ้านใกล้เคียง โดยการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" ถ้าบ้านใดทำการเก็บเกี่ยวก่อน ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะเฮลกันไปช่วย²⁹ ทางเจ้าของนาก็จะทำการตอบแทนน้ำใจด้วยการปูเสื่อหาอาหารมาเลี้ยงกันตามท้องนา³⁰ ทำให้ภาพลักษณ์ความผูกพันและความสัมพันธ์ที่แสดงออกในรูปแบบของความมีน้ำใจปราศจากหมู่บ้าน แต่เมื่อกระบวนการผลิตได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตที่เคยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเบา พันธุ์ข้าวระยะกลาง และพันธุ์ข้าวหนัก ที่กระบวนการผลิตข้าวของแต่ละครอบครัวเกษตรกรรมภายในหมู่บ้านสามารถให้ผลผลิตในระยะที่แตกต่างกัน มาเป็นการผลิตที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเพียง 2 พันธุ์คือ เมล็ดพันธุ์ข้าวเบา และเมล็ดพันธุ์ข้าวหนัก จึงส่งผลให้กระบวนการผลิตข้าวของแต่ละครอบครัวเกษตรกรรมได้ให้ผลผลิตและต้องทำการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่พร้อมกัน ลักษณะของการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" ไม่สามารถกระทำได้นี้ เนื่องจากแต่ละครอบครัวเกษตรกรรมต้องใช้แรงงานของสมาชิกไปกับกระบวนการผลิตของครอบครัวตน ลักษณะการว่าจ้างแรงงานภายในหมู่บ้านจึงเกิดขึ้น³¹

28 สัมภาษณ์ นาย ทองชูป สนธิญาติ

29 สัมภาษณ์ นาง ระเบียบ เสือจาศील

30 สัมภาษณ์ นาง มาโนช ธาระมิตร

31 สัมภาษณ์ นาย บุญมา เจริญเร็ว

ครอบครัว เกษตรกรรมภายในหมู่บ้านนอกจากทำการซื้อสินค้ามาบริโภค ยังสามารถหาผลผลิตได้ตามธรรมชาติท้องทุ่งไร่นา หรือจากการ เพาะปลูกและ เพาะเลี้ยงไว้ในครอบครัวขนาดที่ เรียกได้ว่าครอบครัว เกษตรกรรมเกือบไม่ต้องซื้อหามาบริโภคเลย³² เนื่องจากสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาที่ยังมีความเอื้ออำนวยต่อลักษณะสภาพการ เป็นอยู่และการดำรงชีพ สภาพแวดล้อม ยังไม่เกิดมลพิษ ดิน น้ำ และอากาศยังมีความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศวิทยายังไม่ถูกทำลาย จึงทำให้มีแหล่งอาหารทางธรรมชาติอย่างสมบูรณ์

ลักษณะหัตถอุตสาหกรรมพื้นบ้านของหมู่บ้านยังคงดำรงอยู่ ทั้งอุตสาหกรรมตีมีด การจักสาน และอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น โดยการทำการหัตถอุตสาหกรรมภายในหมู่บ้านจะเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มทั้งเพศชายและเพศหญิงจากบรรดาสมาชิกภายในหมู่บ้าน ที่ทำการผลิตในยามว่างจากฤดูกาลเกษตร แต่มีวัตถุประสงค์ทำการผลิตเพื่อการขายในระบบตลาดเป็นสำคัญ ที่เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อใช้และเพื่อการแลกเปลี่ยนระหว่างครอบครัว

สำหรับพื้นฐานด้านปัจจัยการผลิตของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน ครอบครัว เกษตรกรรมเมื่อดำรงชีพจากการประกอบอาชีพการทอผ้าเป็นหลัก วิธีการทอผ้าของครอบครัว เกษตรกรรมภายในหมู่บ้านจะมีลักษณะการอาศัยแรงงานคน และแรงงานสัตว์ ที่มีความสำคัญในกระบวนการผลิต . ร่วมกับการใช้ เครื่องมือสำหรับกระบวนการผลิตที่มีความเรียบง่ายไม่มีความสลับซับซ้อน เป็นเครื่องมือทางธรรมชาติที่สามารถหาได้ง่ายตามสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมกับพื้นที่ ใช้งานง่ายในกระบวนการผลิต เช่น จอบ เสียม ไถ คราด และเคียว สภาพภายในหมู่บ้านยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับเทคนิคการผลิตที่เป็นเทคโนโลยีระดับ

³²สัมภาษณ์ นาย ทองชุบ สนธิญาติ

ค่า เนื่องจากก่อนการแพร่ขยายเข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน เครื่องมือเครื่องจักรอันทันสมัยสำหรับการผลิตยังไม่แพร่เข้าสู่หมู่บ้าน เครื่องมือเครื่องจักรเหล่านี้ยังไม่เกิดความต้องการจำเป็นสำหรับกระบวนการผลิต เครื่องมือการผลิตของครอบครัวที่ใช้จึงมีความเพียงพอต่อการผลิตในขณะนั้น ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะที่ดิน อันเป็นแหล่งที่มาของผลผลิตมีความเพียงพอต่อความต้องการยังชีพ อันนำไปสู่รายได้ของครอบครัว เกษตรกรรมที่มีความเพียงพอต่อการดำรงชีพ ครอบครัว เกษตรกรรมจึงทำการผลิตด้วยเครื่องมือเหล่านี้ อีกทั้งเครื่องมือทางการผลิตเหล่านี้มีราคาที่ไม่สูง ครอบครัว เกษตรกรรมของหมู่บ้านจึงสามารถเป็นเจ้าของถือครองทางกรรมสิทธิ์ได้ ระบบทุนนิยมที่ ได้แพร่ขยายเข้าสู่พื้นที่หมู่บ้าน ทำให้ครอบครัว เกษตรกรรมใช้แรงงานสมาชิกภายในครอบครัวทำการผลิตทางเกษตรกรรม และทำการว่าจ้างแรงงานรับจ้างภาคเกษตรในหมู่บ้านหรือนอกหมู่บ้าน ด้วยระบบเงินตรา จากที่ลักษณะการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" ได้หมดไปจากหมู่บ้าน เมื่อประมาณปี 2506-2507³³ และในส่วนของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะที่ดิน เมื่อการแพร่ขยายเข้ามาของระบบทุนนิยมภายในหมู่บ้าน ที่ดินได้เกิดความสำคัญนำไปสู่การเกิดมูลค่าราคา เนื่องจากกระบวนการผลิตทางเกษตรอยู่ในระดับต่ำ การเพิ่มผลผลิตจึงใช้วิธีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกเป็นสำคัญ แม้ครอบครัว เกษตรกรรมได้พยายามพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ด้วยการ ใช้เมล็ดพันธุ์ที่สามารถ ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชและแมลงในการกระบวนการผลิต แต่เนื่องจาก ครอบครัว เกษตรกรรมยังขาดความเข้าใจถึงวิธีการใช้ จึงทำให้เกิดการใช้สิ่งเหล่านี้อย่างไม่ถูกวิธีไม่เกิด ประสิทธิภาพทางการผลิตอย่างเต็มที่ และ ในส่วนของทุนการผลิตทางการเกษตร ครอบครัว เกษตรกรรมจะทำการกู้ยืมจากพ่อค้านายเงินกู้ภายในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ และเป็นส่วนน้อยที่ทำการ กู้ยืมเงินทุนจากสินเชื่อการเกษตรหน่วยงานของรัฐ เงินกู้ที่ครอบครัว เกษตรกรรมจะนำไปใช้สำหรับการใช้หนี้ครั้งก่อน ใช้จ่ายสำหรับการบริโภคภายในครอบครัว ที่เหลือจึงลงทุนในกระบวนการผลิต ทางการเกษตร

33 สัมภาษณ์ นาย บุญมา เจริญเร็ว

ความสัมพันธ์ทางการผลิต

ความสัมพันธ์ทางการผลิตของครอบครัวเกษตรกรรม เมื่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมได้แพร่ขยายเข้าสู่พื้นที่หมู่บ้าน ใ้แก่ของการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เนื่องจาก ปัจจัยการผลิตที่ครอบครัวเกษตรกรรมดำเนินการผลิตที่อาศัยแรงงานคน และแรงงานสัตว์ ร่วมกับเครื่องมือการผลิตทางธรรมชาติที่มีความเรียบง่ายไม่มีความสลับซับซ้อน สามารถหาได้ง่ายตามสภาพของแต่ละพื้นที่ ทำให้ครอบครัวเกษตรกรรมทุกครอบครัวเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต มีเครื่องมือการผลิตเป็นของตนเอง เนื่องจากเครื่องมือต่างๆในการผลิตนี้มีมูลค่าราคาที่ไม่สูง ทำให้ครอบครัวเกษตรกรรมไม่มีความจำเป็นต้องทำการผลิตด้วยการเช่าเครื่องมือการผลิต

ในกระบวนการผลิต ทั้งแรงงานเพศชายและแรงงานเพศหญิงที่เป็นสมาชิกภายในครอบครัวจะร่วมกันทำการผลิตในแต่ละขั้นตอนการผลิต แม้แรงงานเพศชายจะใช้แรงกับขั้นตอนการผลิตที่ต้องใช้แรงมากก็ตาม เช่น ขั้นตอนของการไถนา ขณะที่แรงงานเพศหญิงจะใช้แรงกับขั้นตอนการผลิตที่ใช้แรงน้อย เช่น ขั้นตอนการหว่านเมล็ดพันธุ์ แต่กระบวนการผลิตทั้งหมดจะ เป็นการร่วมแรงกันทำการผลิต

การแพร่ขยายเข้ามาของทุนนิยมสู่หมู่บ้าน ทำให้ลักษณะของการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" หมดไป กลายเป็นลักษณะการว่าจ้างแรงงานการเกษตรแทน(ปี 2506-2507) โดยแรงงานรับจ้างภาคเกษตรกรรมสามารถหาได้ง่าย มีการรวมกลุ่มมาทำการรับจ้างยังหมู่บ้านหรือทุ่งนา³⁴ หรือไปรับแรงงานจากตามสถานีรถไฟ³⁵ แรงงานรับจ้างภาคเกษตรกรรมจะประกอบด้วยระดับอายุที่มีความแตกต่างกันภายในกลุ่ม ตั้งแต่แรงงานรุ่นใหม่ที่เป็นวัยรุ่นไปจนถึงแรงงาน

³⁴สัมภาษณ์ นาย เจริญ แคนชมภู

³⁵สัมภาษณ์ นาง ระเบียบ เสือจาศีล

อาวุธที่สูงอายุ³⁶ แรงงานเหล่านี้จะทำการรับจ้าง เฉพาะช่วงนอกฤดูกาล เก็บเกี่ยวผลผลิตตน โดยจะส่งลงมาจากรถบรรทุก (ภาคอีสาน)³⁷ แรงงานรับจ้างนี้มีทั้งแรงงานที่หลุดจากกรรมสิทธิ์ในพื้นที่การเกษตร และแรงงานที่ยังมีกรรมสิทธิ์ในพื้นที่การเกษตรที่มารับจ้างในช่วงนอกฤดูกาลผลิตหรือช่วงรอผลผลิต เมื่อถึงฤดูกาลผลิตหรือผลผลิตสามารถเก็บเกี่ยวได้ก็จะกลับไปทำการผลิตยังพื้นที่ตน³⁸ แต่ความสัมพันธ์ทางการผลิตในระบบ เครือญาติและเพื่อนบ้านของบางหมู่บ้านยังสามารถปรากฏให้เห็น ดังที่หมู่บ้านในตำบลบางกระสัน ลักษณะการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" กลายเป็นการ "ขึ้นแรง" ที่เป็นการตอบแทนกันด้วยแรงงานของสมาชิกภายในหมู่บ้าน³⁹ เนื่องจากการทำนาภายในหมู่บ้านเหลืออยู่เพียงไม่กี่ครอบครัว แต่ละครอบครัวมีความรู้สึกเหมือนเป็นญาติพี่น้อง จึงทำการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่ผ่านระบบน้ำใจ แต่บางครอบครัวเกษตรกรรมภายในหมู่บ้านก็มีลักษณะของการใช้แรงงานรับจ้างการผลิตภาคเกษตร เมื่อต้องการเร่งการผลิตทางเกษตรกรรม

นอกจากนี้ ครอบครัวเกษตรกรรมได้มีการพึ่งพาน้ำจากระบบการชลประทานทำการผลิตร่วมกัน สำหรับพื้นที่ที่ระบบการชลประทานเข้าถึง และทำการพึ่งพาน้ำฝนจากธรรมชาติทำการผลิตสำหรับพื้นที่ที่ระบบการชลประทานเข้าไม่ถึง "พื้นที่น้ำที่ทำอยู่นอกเขตระบบการชลประทาน น้ำเข้ามาไม่ถึง จึงต้องอาศัยน้ำฝนทานาแทน"⁴⁰

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁶สัมภาษณ์ นาง เจริญ ศรีราที

³⁷สัมภาษณ์ นาย เจริญ แคนขมพู

³⁸สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่ ดวง พันธกาล

³⁹สัมภาษณ์ นายทองชูป สนธิญาติ

⁴⁰สัมภาษณ์ นาง สวีเนียง สนธิญาติ

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ได้ส่งผลให้ครอบครัว เกษตรกรรมต้องทำการผลิตให้ได้ผลผลิตจำนวนมากเพื่อการค้า ครอบงอมนโยบายของรัฐที่ต้องการผลผลิตทางการเกษตร เพื่อการส่งออก นำรายได้มาใช้จ่ายสำหรับการพัฒนาลงทุนภาคอุตสาหกรรม ขณะที่ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกใช้อย่างฟุ่มเฟือย ที่ดินและน้ำเกิดสภาพเสื่อมโทรม ทำให้การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต นำไปสู่การใช้เมล็ดพันธุ์ใหม่ๆ ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช และแมลง เพื่อตอบสนองรัฐที่พยายามส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถพัฒนาการผลิตให้ได้ผลผลิตจำนวนมากต่อไร่ แต่ครอบครัว เกษตรกรรมไม่มีความเคยชินและมีความรู้ความเข้าใจกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแบบใหม่ เกิดสภาพปัญหาการใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการลงทุนทางการผลิตเสียต้นทุนทางการผลิตจำนวนมาก ขณะที่ผลผลิตที่ได้ไม่สามารถได้อย่างเต็มที่และถูกขายในระดับราคาต่ำ ความไม่สมดุลย์ทางรายจ่ายและรายได้จึงเกิดขึ้นแปรสภาพกลายเป็นภาวะหนี้สิน ความสัมพันธ์กับนายทุนเงินกู้เพื่อการกู้ยืมการผลิตทางการเกษตรจึงเกิดขึ้น ครอบครัว เกษตรกรรมต้องยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง แม้รัฐจะได้ก่อตั้งสถาบันการเงินที่คิดอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อกา เกษตรราคาถูกภายในหมู่บ้าน แต่ครอบครัว เกษตรกรรมยังคงกู้ยืมการผลิตจากนายทุนเงินกู้ สาเหตุเพราะการกู้ยืมสินเชื่อกา เกษตรจากสถาบันการเงินของรัฐต้องประสบกับความยุ่งยาก มีลำดับขั้นตอนการกู้ยืมที่สลับซับซ้อนเกิดความล่าช้าของเวลาสำหรับการได้เงินกู้ และต้องมีหลักทรัพย์สำหรับค้ำประกันสินเชื่อกาเงินกู้⁴¹ การกู้ยืมเงินทาง เกษตรกรรมจากนายทุนเงินกู้จึงเป็นการแก้ปัญหาความยุ่งยากจากจากสถาบันการเงินของรัฐ

กระบวนการแบ่งแยกชนชั้นการ เกษตรภายในหมู่บ้าน แม้ไม่มีลักษณะที่ชัดเจนสามารถแบ่งชนชั้นการ เกษตรได้ แต่ลักษณะหนึ่งที่สามารถบอกชนชั้นการ เกษตรได้คือ ลักษณะกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินสำหรับการผลิตทาง เกษตรกรรม ชนชั้นการ เกษตรภายในหมู่บ้านถูกแบ่งออกเป็น

41 สัมภาษณ์ นาย ประเสริฐ พรหมมา

ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมรavy ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรระดับกลาง และ ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมจน โดยชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมรavyจะมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงมีกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินเป็นของตนเองจำนวนมาก อาจเรียกชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมรavyนี้ว่าเจ้าที่ดิน ซึ่งเจ้าที่ดินในพื้นที่หมู่บ้านมีทั้งที่ประกอบอาชีพการเกษตรที่ทำการผลิตในพื้นที่ส่วนหนึ่งของตน ส่วนพื้นที่นาที่เหลือจะถูกจัดสรรหาผลประโยชน์สำหรับให้เขาทำการผลิตทางเกษตรกรรม และมีเจ้าที่ดินบางกลุ่มไม่ได้ประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่ทำการหาผลประโยชน์จากกรรมสิทธิ์การถือครองพื้นที่จำนวนมากด้วยการหาผลประโยชน์จากการให้เขาพื้นที่ทำการเกษตรเป็นสำคัญ ชนชั้นการเกษตรต่อมา คือ ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรระดับกลางจะมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับพอสมควร แม้ไม่มีฐานะเศรษฐกิจเทียบเท่าครอบครัวเกษตรกรมรavyเจ้าที่ดิน ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรระดับกลางจะมีกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินในระดับหนึ่ง ทำการผลิตทางการเกษตรในกรรมสิทธิ์พื้นที่ตนเองเป็นสำคัญไม่มีกรรมสิทธิ์การถือครองพื้นที่สำหรับการหาผลประโยชน์จากการให้เขา บางครั้งอาจต้องเป็นผู้เช่าพื้นที่การเกษตรจำนวนหนึ่งสำหรับการผลิตแต่ไม่มาก และชนชั้นการเกษตรสุดท้าย คือ ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมจน ชนชั้นนี้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำไม่มีกรรมสิทธิ์การถือครองพื้นที่เป็นของตนเอง การประกอบอาชีพทางการเกษตรต้องเกิดจากการเช่าที่ดินจากชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมรavyที่ต้องเสียค่าเช่าในรูปเงินตรา ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรมจนนี้จะมีแนวโน้มของการหลุดจากระบบการผลิตทางเกษตรกรรมมากที่สุด เกิดการเคลื่อนย้ายอพยพกลายเป็นแรงงานรับจ้างการผลิตภาคเกษตรกรรม จากสภาวะหนี้สินและปัญหาจากภัยทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ที่ครอบครัวเกษตรกรต้องดำรงชีพจากการรับจ้างเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างครอบครัวเกษตรกรภายในหมู่บ้านกับรัฐผลผลิตส่วนเกินทางการเกษตรจากครอบครัวเกษตรกรได้ถูกแปรรูปกลายเป็นเงินตรา ถูกส่งให้กับรัฐทั้งในรูปของภาษีเงินได้จากการประกอบอาชีพทางการเกษตร และภาษีบำรุงท้องที่ที่เรียกเก็บตามอัตราปริมาณกรรมสิทธิ์การถือครองพื้นที่ ภาษีที่ครอบครัวเกษตรกรต้องส่งให้กับรัฐทำให้เกิดความจำเป็นต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตทางเกษตรกรรม เพื่อให้ได้ผลผลิตส่วนเกินทางการเกษตรในปริมาณที่มากพอขายในระบบตลาดที่แปรรูปเป็นเงินตรามาซึ่งการเสียภาษีให้แก่รัฐด้วย

สรุป

วิธีการผลิตทุนนิยมก่อนการแพร่เข้ามาของอุตสาหกรรมในพื้นที่หมู่บ้าน ครอบครัวยุทธกรรมภายในหมู่บ้านพระนครศรีอยุธยา มีการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูกข้าว ทรัพยากรทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และเพียงพอต่อความต้องการของหมู่บ้าน การแพร่เข้ามาของระบบทุนนิยมในหมู่บ้านได้ทำให้การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกใช้ไปอย่างฟุ่มเฟือย เกิดขีดจำกัดของแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่ไม่มีความเพียงพออีกต่อไป ทำให้ทรัพยากรเหล่านี้เกิดมูลค่ามีราคาขึ้น ครอบครัวยุทธกรรมไม่สามารถพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเพียงพอ และจากที่ลักษณะการผลิตเป็นการผลิตเพื่อการค้าตอบสนองความต้องการของตลาด ทำให้เกิดความจำเป็นต้องทำการผลิตสะสมผลผลิตในปริมาณมากเพื่อแปรเป็นเงินตรา นำมาซึ่งสินค้าต่าง ๆ และปัจจัยทางการผลิต

ลักษณะดังกล่าว ทำให้ลักษณะการผลิตเกิดความจำเป็นต้องใช้ทุนทางการผลิตที่เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่ยังไม่มากเท่าไร จากการผลิตที่ต้องการเทคนิคการผลิตใหม่มาเพิ่มประสิทธิภาพใช้เมล็ดพันธุ์ที่สามารถให้ผลผลิตที่สูงต่อไร่ ใช้ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืชและสัตว์ทำการผลิต แต่เทคโนโลยีทางการผลิตยังใช้เครื่องมือทำการผลิตอย่างเรียบง่ายไม่มีความสลับซับซ้อน เป็นเครื่องมือทางธรรมชาติสามารถหาได้ตามท้องถิ่นภายในหมู่บ้าน ยังไม่มีการใช้เครื่องจักรทันสมัยเข้าช่วยทำการผลิต และแรงงานที่ใช้ในการผลิตยังคงใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์สมาชิกในครอบครัวยุทธกรรม กระบวนการผลิตเป็นการทำงานร่วมกันในการผลิต หมู่บ้านได้เกิดแรงงานรับจ้างการผลิตทางการเกษตรเข้ามาแทนลักษณะการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" อย่างไรก็ตาม แม้ลักษณะการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" ได้หมดไปจากหมู่บ้าน บางหมู่บ้านลักษณะการ "ขอแรง" หรือ "เอาแรง" ได้กลายเป็นลักษณะการ "ขึ้นแรง" แทน ที่ครอบครัวยุทธกรรมยังคงความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติและพี่น้อง ที่ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันทำการผลิต และผลผลิตส่วนเกินที่รัฐได้ไปจากครอบครัวยุทธกรรมจะได้ในรูปของเงินตราที่เป็นภาษีเป็นสำคัญ